

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrť leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrť leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 16. marca 1864.

Gospodarske stvari.

Izložba (razstava) v Zagrebu.

Razglas.

18. dne avgusta (vélikega srpana) se začne v Zagrebu velika razstava gospodarskih (kmetijskih) pridelkov, obrtnijskih in umetniških izdelkov, domače živine vsake vrste. Namenjena je ta razstava sicer le trojedini kraljevini (Hrvatii, Slavonii in Dalmacii); al kar se tiče poljskega in v obče gospodarskega orodja in mašin, se bodo v razstavo jemale take stvari tudi iz vseh družih avstrijskih dežel. Slavno c. kr. ministerstvo trgovstva pozivlja po dopisu od 24. svečana pod št. 1748 kranjsko kmetijsko družbo, naj razglasi to svoji deželi in ji pové to-le: 1) Kdor hoče kako kmetijsko orodje ali mašino poslati v razstavo zagrebško, naj to do konca prihodnjega meseca pismeno oznani glavnemu odboru, ki je za to razstavo ustanovljen in mu pové, koliko prostora bode potreboval za svojo razstavo; 2) le po eno, k večemu po dvoje vsacega orodja se more poslati; 3) od 15. julija (malega srpana) do 8. avgusta (vélikega srpana) je čas pošiljanja; vožnino doli in gori plača razstavnik sam; 4) kdor pošlje orodje ali mašine, ki so na prodaj, naj priloži imé in stanovanje svoje, ceno itd. in pooblasti sam človeka za prodaj ali naj naprosi odbor, da mu tacega oskrbi.

Gospodarska družba radostno naznanja ta razglas in se nadja, da naši rojaki, ki izdelujejo to ali uno orodje ali mašine za poljedelstvo, gospodarstvo itd., ne bojo bele vrane v razstavi sosedne nam in sorodne dežele hrvaške. *)

Glavni odbor družbe gospodarske v Ljubljani.

S čim nam koristijo žabe in krastovice.

Da krt ne škoduje travnikom, temveč da je še le njih največi dobrotnik, ker poživa tolikanj škodljivega mrčesa ter rahljá zemljo, brali so braveci „Novic“ že mnogokrat; tudi iz „Pratike“ je že kmetovavec lahko zvedil, da si le škoduje, ako preganja krta. Al vsi ti nauki bili so več ali manj le bob v steno, kajti koliko jih je še, ki vedno črté krta, da so Bog vé kolikrat že brali o koristi podzemeljskega tega prebivalca; vedno še lazijo okoli gospodarjev krtarji, kterim še marsikak groš dajejo, da jim krte lové; tako pa ne ravnajo samo taki, ki se bahajo, da so pravi, umni gospodarji!

*) Vredništvo dodaja še, kakor se iz ministerskega razpisa vidi, da ta razglas veljá tudi vsem drugim slovenskim deželam. Pokažimo tedaj pri tej lepi priliki plodove slovenskega „uma in dlana!“ Vred.

Ne misli pa, dragi bravec, da te mislim zopet s krtom nadlegovati, ter na drobno in široko razkazovati njegovo korist; — tega pa ne. Kdor ni do sedaj se hotel prepričati dati, tudi verjel ne bo, ako mu petdesetkrat to reč jasno dokažeš, mislim temveč, kakor ti kaže napis, nekoliko omeniti o koristi, ki jo nam dajejo žabe in njene sorodnice.

Ne le krta, temuč tudi žabe dolžijo nevedni kmečki gospodarji, da jim škodo delajo po polji; mislijo namreč, da jim objedajo zeli in bilke; mnogo jih tako misli, ali pa saj meni, da so nektere žabe, posebno krastovice (krote) zeló strupene živali, ter se jih bojé malo manj kot kač in jih preganjajo, kar jih največ morejo. Da so te živali ne le čisto nedolžne, temveč še celó jako koristne, mislim s temi vrsticami nekoliko razjasniti ter omeniti, kar nas učí narava sama in znanstvene preiskovanja.

Da žabe in cela njihova rodbina ne objedajo zel in bilk na polji, da tedaj ne živé ob hrani, ki bi jim jo rastlinstvo dajati moglo, spričuje nam njihov život, ki je tako ustvarjen, da rastlinske hrane nikakor uživati ne more. Le kakor pupki potrebujejo žabe rastlinskega živeža, — takrat pa živé samo v vodi, tedaj na polji ne morejo škode delati. Doraščena žaba in krastovica redí se od same živalske hrane. Žaba je zeló požrešna, mora pa le majhne kosčke požerati, ker ima kaj ozko grlo. Kdor je imel zeleno, drevesno žabico, gotovo jo je že gledal, kako se je vpirala nad muho, predno jo je požrla. Res je sicer, da imajo žabe zobé, vendar pa le v zgornjih čeljustih, ki so premakljive in v kterih zobje tako slabo stojé, da žaba ž njimi le udrževati more, ako kaj ujame, nikakor pa ne, da bi mogla kaj ž njimi žvečiti, ali pa še celó kaj odtrgati. Kako bi bilo tedaj mogoče, da bi žabe bilke spodjedale, kakor, na priliko, ovca z ostrimi svojimi zobmi ali pa kakor kak žužek, ki ima močne čeljusti. S premakljivimi svojimi čeljusti bi žaba nikakor ne mogla le najmehkejšega peresca ne odtrgati, nikar pa že, da bi v pero ljuknjo vjedla, kakor zeljska bolha. Žaba si skakaje v zraku loví svoj živež; da skakati more, služite ji kaj dobro elastični zadnji njeni nogi. Le leteče živalice tedaj, kakor žužki in drugi taki mrčesi so njena hrana. Ako ujame kako tako živalico, požre jo kar naenkrat celo; široke njene usta ustvarjene so ji le, da more ž njimi loviti. Da bi uživale žabe rastlinsko hrano, gotovo ne bi bile tako ustvarjene, da bi skakaje morale si svojega živeža iskati, tudi ne bi imele mehkih, premakljivih, ampak trde in trdne čeljusti.

Krivicica se tedaj godí žabam, ako jih dolžimo, da nam delajo škodo na polji; velike dobrotnice so še celó kmetu, ker pokončujejo toliko škodljivega mrčesa in sicer take živalice, ki drugim preganjavcem lahko uhi-

tajo, žabe pa jih skakaje lahko lové. Ako je na kakem polji veliko žab viditi, je se vé da tudi veliko objednega, pa ne od žab, temuč od polžev, bolh, gosenic, črvov, ktere ravno žabe preganjajo ter polje čistijo te golazni. Po takem je žaba neškodljiva, in še celó koristna žival.

„Pa krastovico, grdo strupeno kroto — to je pač treba preganjati in jo pokončevati, kjerkoli se najde“ — mi poreče morda kdo. Nikakor ne, krastovica je ravno tako koristna ali pa še bolj in ravno tako nedolžna žival, kakor žaba. Da ni strupena, je naravopisje že davnej dokazalo; oster sok, ki ga iz sebe potí, ako jo mučiš, ti še celó na najbolj občutljivih krajih života le majhne in kratke bolečine ne prizadeva. Po kletih ti pomoré krastovice silno veliko prešičic in šurkov, po vrlih gosenic in črvov, po polji žužkov in polžkev, kajti najhujše preganjavke so te golazni, in ker potrebujejo veliko take hrane, pokončujejo ti silno veliko teh živalic; njih korist je tedaj velika, škodljive pa niso kar nič. Milovanja je res krastovica vredna, da jo nekteri tako celó črté ter jo ubijejo, ako jo le morejo. Res je kaj grda žival in ker se potika po grdih, vlažnih in temnih kotih, se človeku nikakor ne more prikupiti; al vendar ima nad sabo nekaj tako lepega, da ne kmali kaka druga žival, ima namreč najlepše in najbistrejše — oči, ktere je še celó neki slavni angleški pesnik Shakespeare popeval.

Iz teh vrstic so tedaj razvidili, dragi bravci, da so žabe in krastovice kaj koristne živali; tega so se prepričali že davnej vrtnarji po Francozkem in Belgii; v teh krajih namreč ti prodajajo krastovice po trgih, vrtnarji jih kaj drago kupujejo ter jih devajo na vrte, da jim preganjajo in pokončujejo škodljivo golazen. Naši ljudje pa vejo le, da se žabje bedra lahko prodajajo meščanom, kterim so kaj dobra in okusna jéd.

Peščenikar.

Gospodarska skušnja.

* Rožnina dober in tečen gnoj. Kmetovavcem blizo mest je že znano, kako izdatno gnojí rožnina zlasti zelju, in jo dobro plačujejo glavničarjem. Lastna večletna skušnja me je prepričala, da čez rožnino ni izdatnejšega gnoja za zelje, vohrovt, karfirole, kavro in peso, in da pridelek stroške za to gnojílo obilo vračuje. — Lepo priliko, se s takim tečnim gnojem previditi, imamo v glavničarski fabriki v Šiški poleg Ljubljane, kjer se dobiva ko žaganje drobna rožnina cent po 3 gold.

Dr. Jože Orel.

Zemljo- in narodopisne stvari.

Bolgarska in Bolgari.

(Dalje.)

Pot, ktero smo do sedaj popisovali, je tako važna, da se ji le ena sama, to je, una, ktera vodi skozi trojanska vrata, dá primerjati, ker gré na glavne žile železniške evropejske. Angleška država zmiraj gré za tem, da si najkrajšo in najhitrejo pot napravi iz Indije do Londona. Dr. Hahn je izračunal, da bi pošta po železnici od Soluna skozi Avstrijansko in Calais že bila v Londonu, kadar bi parobrod od Aleksandrije ob enem z onim v Solun odpeljavši se prišel še le v Marsilijo. To se vé, da se pri tem misli, da je železnica skozi Beligrad kraj Donave dogotovljena. Da pa na celi ti poti nikakoršne velike napote ni, to je dokazal dr. Hahn, kteri se je na slabih kolah vozil od Belega grada kraj bolgarske Morave do Veleze (Bylazora = Köprili) na Vardaru, od kterege mesta pot pokraj te

vode teče do morja. Železnica od Belega grada do Soluna bila bi 78 milj dolga, in izmed teh samo 9 milj v tesnih, kamnitih soteskah, druge pa vse po širokih planinah ali pa po ravninah in nikjer ne bi trebalo tunela in najviše mesto bilo bi nekaj čez 1300 čevljev. Macedonija in posebno Solun, ki je že sedaj prvo mesto za Carigradom, imela bi neznano korist iz te železnice.

Druga cesta vodi od Bosne in Srbije v Carigrad. Pridši iz Srbije v mesto Aleksinac stojiš na meji srbskega in bolgarskega naroda, še pred Nišem pa stopiš na polje bolgarščine. In kakor da bi imeli Srbi in Bolgari plašiti se svobodnih misel, blizo tega mesta stoji gromada belih kostí, ktere so Turki nametali, kakor zida stolp od unih, ki so na mali ravnici kraj Niša pali.

Odtod dalje gredé po klancu prideš memo trdnjave Ak Palanka z gadnim turškim smradom, dokler doli pri cesti kapelica stoji, tik kapelice z visečo lampico nad grobom turških junakov, ki jim strašna tihota tega kraja gotovo ne presekuje mirú, samo da se sém ter tje kak hodočastnik (romar) pere z vodo, ki izvira pod kapelicami. — Dalje pot gré skozi goro, ki večidel bolgarskim hajdukom služi za zbirališče, ter memo grada in mesta, ki mu pravijo Žarkoi ali Pirot, na glasu od punta leta 1843. Od tod se gré skozi lepe rodovitne kraje; al človeška roka čim dalje blizo Sofije, tem manj pomaga naravni sili; in popotnik stopivši na velike paše razvé se naenkrat, da je sredi turškega sveta, kteremu se kot pastirskemu le dopada svet pust, tihoten, služeči samo za mnogobrojne čede. In kakor da se temu narodu izhodnjemu v ti tišini prikazuje veličastvo Božje, hoče povsod, kjer stanuje, da ga v teh mislih ne moti niti pastirski rog, ki ga v teh mislih ne moti, niti pastirski rog, ki ga drugači povsod čuješ, kjer so velike čede. — Ta tihota obdaja prekrasno to mesto na vsako stran eno miljo daleč od ozidja; in iž nje kakor oaza vzdiguje se Sofija, kakor da popotniku iz senje pada pred ostrmele oči. Od mesta imaš še stopati celo uro poti kraj grobov in nadgrobnege kamenja, nakinčenega s čalmami (turbani). Tako si človek prebiraje staro sveto pismo misli Jeruzalem, ko ga je zapustil Izveličar; srce se vledení tako, da brez ljubezni in brez groze gleda, kar ga čaka v samem mestu. — In kaj ga čaka? Sami spomeniki, kteri kažejo, kako je nekdanje veličanstvo bolgarskega naroda pred 400 leti padlo pod turški jarem, ter se zunanji čim dalje bolj drobé in razpadajo pod groznimi kopiti turškimi. Al vendar še tudi tako Sofija gré med najvažnejše in najlepše mesta turške države.

Stopivši skozi nizke, drvene vrata na mali turški most čez Isker, ki si je že tukaj in vse doli do Donave izril globoko korito, prideš v stari glavni grad Bolgarov; o tem ti pričajo velikanske podrtine. Koj na početku visoko čez sedanje hiše strmí stara bolgarska kupčijska ali trgovska hiša za blago, ki se je iz Indije kraj Evfrata skozi Carigrad vozilo todi in dalje k Donavi. Cyprien Robert pravi, da so te podrtine tako veličastne, visoke in trdne kakor od kakega rimskega amfiteatra, človek bi še le dodal, da je ti hiši pametnejši namen, kakor rimskim tem praznim sloopjem. Privatne hiše, večidel nabite, vendar kažejo, da bolgarski narod ni prepal v privatnem življenji; vsaka lepo stoji za se, večidel sred vrta. — Sofija ima še sedem bolgarskih cerkev, nadškofovo poslopje moglo bi pri nas biti pristojna župna hiša (farovž). — Imé je mestu od velike in prekrasne cerkve sv. Sofije, ktera pa danes služi izlamu; v starih časih se je zvalo Sardika ali Serdika; tudi mu Bolgari pravijo Triadica.